

Institut zastoupení vychází ze základních principů, na kterých je založen český demokratický stát a které jsou vyjádřeny zejména v Listině základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. Jedním z nejdůležitějších principů je zásada rovnosti vyjádřená v čl. 1 Listiny základních práv a svobod.¹ Občanský zákoník pak z tohoto principu vychází při úpravě občanskoprávních vztahů, když v ustanovení § 2 odst. 2² uvádí, že všichni účastníci mají rovné postavení. Výše uvedený princip by ale nebyl dodržován, pokud by se některé osoby nemohly účastnit právních vztahů, byť by neměly plnou způsobilost k právním úkonům. Proto jim institut zastoupení (konkrétně zákonného zastoupení) umožňuje realizaci v právních vztazích skrze své zástupce. V této souvislosti bych zdůraznila především význam zastoupení nezletilých dětí, které já osobně považuji za velmi důležité. Současná právní úprava zákonného zastoupení nezletilého je koncipována tak, aby se dítě pokud možno ani na okamžik neocitlo bez zákonného zástupce a tudíž bez právní ochrany. To určuje i princip zvláštní ochrany dětí a mladistvých vyplývající z Listiny základních práv a svobod³. Možnost realizace v občanskoprávních vztazích skrze své zákonné zástupce ale musí být poskytnuta i jiným osobám, pokud je to třeba k zajištění ochrany jejich práv a zájmů. Za všechny jmenuji například osoby neznámého pobytu nebo dotčené osoby při kolizi zájmů.

Každý má právo na spravedlivý proces, na soudní ochranu svých zájmů a práv, na právní pomoc a osobní účast v řízení.⁴ Proto i procesně právní úprava zná institut zastoupení. Nejen v občanskoprávních vztazích, jak bylo naznačeno výše, ale i v soudním řízení jsou si všichni účastníci rovni. Opět by byly tyto stěžejní zásady Listiny základních práv a svobod nenaplněny, kdyby této ochrany nemohly některé osoby požívat. Z tohoto důvodu je soudu zákonem dána možnost ustanovit zástupce pro řízení osobám např. neznámého pobytu nebo osobám, pro které je odborný zástupce pro řízení finančně nedostupný. V dovolacím řízení je dokonce zákonnou povinností účastníka být při jednání zastupován osobou znalou práva, a to opět z důvodu dostatečné ochrany jeho práv a zájmů. Procesní stránka zastoupení je velmi obsáhlá a vydala by na samostatné pojednání. Ve své práci se tedy touto problematikou

podrobněji nezabývám, pouze považuji-li to pro dokreslení hmotně právní úpravy za nezbytné, výklad doplňuji i zmínkou o procesní úpravě.

Každá osoba má samozřejmě možnost svobodně se rozhodnout, zda určitý úkon vykoná sama nebo se při něm nechá zastoupit jinou osobou. Na rozdíl od výše nastíněného zákonného zastoupení je smluvní zastoupení dobrovolné, vychází z principu smluvní volnosti a v podstatě jeho vznik záleží pouze na dohodě mezi zastoupeným a zástupcem. Jelikož je smluvní zastoupení v praxi velmi častým jevem a jeho právní úprava v sobě skrývá řadu otázek vhodných k zamyšlení, ve své práci právě této problematice věnuji větší pozornost. Zajímavou shledávám zejména otázku překročení rozsahu oprávnění zmocněnce jednat za zmocnitele, jejíž úpravu se pokusím rozebrat podrobněji, a to i z hlediska případných důsledků v právní praxi

Právnícká osoba, i když se jedná o tzv. právní fikci, je považována také za plnohodnotný subjekt občanskoprávních vztahů, proto i na ně právní úprava zastoupení pamatuje. Ve své práci se zabývám tedy i touto problematikou, a to především zákonným zastoupením, jelikož úprava smluvního zastoupení je pro fyzické i právnícké osoby de facto totožná. Jelikož právnícké osoby jsou často podnikateli⁵, považuji za vhodné zmínit se i o zastoupení podnikatele, ačkoli tuto právní úpravu nenalezneme v předpisech práva občanského, ale musíme ji hledat v obchodním zákoníku.

Problematika zastoupení úzce souvisí i s jinými oblastmi občanského práva, zejména se svéprávností, procesní způsobilostí či smluvní volností. Zároveň je to institut v praxi velmi využívaný a proto není upraven pouze v občanském zákoníku, ale s úpravou zastoupení se setkáme i např. v zákoně o rodině či obchodním zákoníku.

Zastoupení je velmi široké a obecné téma a domnívám se, že v rámci jedné práce není možné zpracovat důsledně celou problematiku. Lze říci, že jednotlivé kapitoly i podkapitoly mé diplomové práce by mohly být samostatnými tématy k analýze v dalších pracích. Proto nepodávám dokonale ucelený výklad o zastoupení, ale zaměřuji se především na zajímavé a problematické otázky související s tímto institutem.

V úvodu práce stručně popisuji historický vývoj zastoupení na našem území, jehož kořeny spatřuji již v římskoprávní úpravě. Definitivně pak zakotvení tohoto institutu v našem právním řádu shledávám ve slavném obecném zákoníku občanském (ABGB). Vývoj dále

sleduji přes střední občanský zákoník z r. 1950 a nyní platný občanský zákoník z r. 1964 až po současnou právní úpravu.

Po stručném historickém exkursu následuje obecný výklad o zastoupení dle občanskoprávní úpravy, kde se snažím vystihnout pojem zastoupení vůbec, rozlišit jednotlivé druhy zastoupení a rozebrat obecné otázky týkající se zastoupení. Stěžejní část práce pak věnuji zastoupení fyzických a právnických osob, a to zejména z důrazem na smluvní zastoupení, jak jsem již předeslala výše. Ovšem ani zákonné zastoupení není možné opominout, i o této formě zastoupení tedy podávám výklad, a to jak z hlediska fyzických osob, tak osob právnických. Již jsem uvedla, že část mé práce věnuji i pojednání o zákonném zastoupení podnikatele, i když úpravu musíme hledat v obchodním zákoníku. Nicméně já osobně, z důvodů výše uvedených, považuji za vhodné se o této problematice alespoň v krátkosti zmínit.

V závěru diplomové práce se pokouším nastínit základní rysy úpravy zastoupení de lege ferenda v nově připravovaném kodexu občanského práva, přičemž některé navrhované změny jsou předeslány již u konkrétní problematiky popisované v samotném textu této práce.